

Časopis za mladost sploh, pa tudi za odrašene proste ljudi.

I. tečaj. 10. Velkiserpana 1848. 6.

Ne obrekuj!

Pred nekimi letmi je na Nemškem neki bogaboječi pravičen duhovnik živel, kateri je v svoji fari pět lutih (hudih) sovražnikov imel. Ker njim ni namreč neke nedopušene prošnje dovolil, so ga brez henjanja (brez nehanja) čertili ino preganjali. Neko veliko zakrivljenje mu primisljijo, ino ga za tega voljo pri njegovi višiji duhovni gospodski zatožijo. Duhoven se na to lažljivo tozbo, od svojih naprej postavljenih poklican, svoje nedolžnosti veden, neprestrašen pred nje postavi. Duhovno gospodsko je od krivične tožbe svojih sovražnikov prepričal; alj njegovo serce je od tega časa močno ranjeno; on nevarno zbolí, ino njegova smertna ura se približava. Sovražniki duhovnikovo bolezen zvedivši, se k njemu podajo, ino ga s tem občanjom, da mu hočejo odvzeto poštenje nazaj spraviti, z ginjenim sercom za odpušenje njemu storjene krivice prosijo. „Ljubi moji!“ njim bolni duhovnik odgovori, „iz serca rad vam vašo hudobnost odpustim; alj vi mi odvzetega poštenja,

ino zapravljenega dobrega imena niste mogočni več nazaj spraviti.“ To smo mi mogočni, to hočemo ino tudi bomo storili, rečejo duhovnikovi razžalniki. „Dobro,“ odgovori bolnik, „vzemite ta s perjom napolnjeni vanjkuš ali vajsnico, pojdite z njo v cerkveni zvonik ali turen, razrežite jo tam, potlej pa se k meni povernite, ino mi povejte, kaj da se je s perjom zgodilo. Razžalniki to slišavši, zamišleni pred posteljo svojega bolnega duhovnika stojijo, misleči, da se mu v glavi méša, ne storijo pri ti priči, kar on njim velí. Kadar pa spolnijo, od njega poprašani, kaj da se je s perjom zgodilo, odgovorijo: „Veter ga je raspihal ino raznesel po višinah ino dolinah.“ „To sim si jaz mislil, da se bo zgodilo,“ pravi duhoven; „zdaj pa bodite tudi takó dobri, ino mi vso od vetra raspihano perje zopet nazaj v vajsnico spravite. „Tega,“ rečejo poprejšni duhovnikovi sovražniki, „nismo mi mogočni (v stani) storiti.“ „Ravno tako,“ se duhovnik nadalje oglasi, „niste mi tudi odvzetega poštenja mogočni več nazaj spraviti; zakaj glas vaše lažlive tožbe od meni primišlenega zakrivenja se je že daleč ino daleč razširil, ino vi nezamorete svoje krive tožbe pred vsemi, kateri so od nje govorili, alj govoriti slišali, preklicati.“

Anton Strajnsak.

Enajsta ura.

Oče so že večkrat djali: „France! nikar mi ne zóblji češinj s kostmi ali košicami vréd, ker leté potler, sosebno pa če si z njimi zvečer že-

lodec nabašes, želodec težijo in dostikrat spati ne dajo, dostikrat pa velike bolečine napravijo.“ Ali Francétu to ni hotlo v glavo, in nazóblje se jih en večer zopet do dobriga. —

Enajsta ura je že tekla; France še ni mogel zaspiti. Kaj mu je bilo? Česnjeve kosti so ga v želodcu tišale. „Oh!“ — je zdihval — „Bog mi daj vsaj pred enajsto zaspiti,“ in žal mu je bilo, de ni očeta ubogal. Pa kaj mislite, zakaj mu je bilo žal? Že večkrat je od dekle in hlapca slišal, de prec po enajstih začnó duhovi in druge pošasti ali strahovi okrog hoditi in strašiti. Pa vse njegovo zdihvanje je bilo zastonj. Komej enajst odbije, postane pod streho velik ropót, ravno tako, kakor ko bi bil kdo stare piskre (lonce) pobijal. France vès prestrašen pod odejo šine in se križa. — Zdej skoči nekaj sréd stropa, se začne po njem metati, praskati in pa kakor s kamnam ali kladvam gori terkati. Od konca je mislil, de je morde mačka; pa s kom bo mačka terkala? Tresel se je ko šiba na vodi, in trepetajoč je Boga prosil, ga vsiga hudiga rešiti. Vse zastonj; zakaj čez malo časa — tresk! — skoči pošast izpod strébe in razsaja po véži — pride clo do vrát, — terči z močjo po njih, de se odpró, in se privalí — o joj! — pod Francetovo posteljo. —

France, ki je mislil, de ga bo duh ali strah zdej zdej za peté ali pa še clo za glavo zgrabil, jame (začnè) na vès glas vékati. — Oče in mati se pri ti priči zbudita in pod Francétovo posteljo ropotanje zaslišati hitro luč upišeta. Oče

zapró vrata, vzamejo v eno roko luč, v drugo svojo palico in pogledajo, kaj de je. — Ne ravno velika, štirinogata, črna žival z dolgim répam — glave niso mogli zaglédati — v kotu tiči, čudno renčí in z nekako terdo rečjó po tléh terka. Mater je že začelo skorej strah biti; oče pa vender le serčno dregnejo s palico pod posteljo, takó, de popisana žival izpod nje šine — ravno materi v bôso nogo, in jih terčí s čudno glavo brez gobca in brez očí, de so zajeknili. Oče zdej bolj na tánko poglédajo, kaj de je. —

Res je bla mačka, kakor je France prvič mislil. S čim pa je terkala, s čim mater tako v nogo vdarila? Poslušajte! Domača mačka je zvečer iz piskrica na ognjišu mleko ispila; piskric je bil pa tako majhin, de je mogla glavo noter posiliti. Potem pa, ko je mleko izpila, ji ni blo moč glave vun izvleči, nej je otresala z njo in po piskricu praskala, kakor je hotla. S tém piskricam na glavi je bla ko slepo kure po šténgah ali stopalícah pod streho prišla, ter se s piskricam do enajstih na enim koncu hiše vpirala in dekle strašila; potem pa na drugi konc primahala, kjer je France ležal. Tukej je bla med stare piskre in čepinje zabrédla, kar je bil véliki ropôt. Se piskrica znebiti, je po njem s sprédnjima nogama praskala in z glavo stresa-jóč s piskricam večkrat ob stróp terčila. Zadnjič se je, ker ni nič vidila, brez de bi se bil piskric ubil (zakaj mačka vselej na noge pade), na vežo prekucnila, tako oslepljena se v hišne vrata zaletéla, in ker so bile slabo zaperte, v

sôbo (cimer) prirušila. — Potem, ko so oče mački piskric iz glave potegnili in jo enekrat s šibo primazali, so jo Francetu pokazali, de je vidil, de je bla res domača mačka in nobeden duh. — Ko bi bli pa oče vedili, kaj de je bil France zoper njih svarjenje storil, bi bla gotóvo tudi šiba sapéla; tode zadosi je bil pokorjen z nepotrebnim straham, potlej pa še z velikimi bolečinami, ki jih je mogel zavolj svoje neubogljivosti prestati. —

Otroci! ubogajte starše, ker vam le dobro želijo; učite se pa tudi iz te povésti, de ponočnih duhov in pošást ní; zakaj še vselej, kader se so hotli ljudi prepričati, kaj de straši, so našli namesto duha kakšno žival, večkrat tudi kako mertvo reč ali pa kakiga človeka, ki jih ni nalaš ali pa tudi nalaš iz slabiga naména strašil. Pa tak hudobnež je zasluženo plačilo vselej prejel. —

J. Navratil.

Nekoliko od nekdanjih Turških vojsk v naših krajih.

(Dalje.)

V létu 1469, ali — kakor eni terdijo — v létu 1471 so prihroméli Turki čez Metliko, kjer so zopet strašné rojili, v Novomesto, in sô mesto in vse vasí okoli mesta zlo rasdjali. Rušili so naprej proti Ljubljani. Vse vasi, gradove in cerkve blizq ceste so požigali, — ljudi pa neusmiljeno morili; vender to leto niso bili do Ljubljane prišli. Drugo pa (1472) jih je že tudi Ljubljana vidila, pred katero so si

tri velike tabore naredili: perviga pri svetim Krištofi, kjer je Ljubljansko pokopališe, družiga v Šiški, tretjiga pod gradom na Polánah. Ljubljančani pa so se serčno branili, in z grada takó s štuki na Turke streljali, de so ti narveči sovražniki keršanstva kmalo peté odnêšli. Tista dva kraja, kjer so imêli tabore pri svetim Krištofi in v Šiški se še sdej jami imenujeta, in ker so jo Turki od Ljubljane ravno velikonočni pondelik tistiga léta pobrisali, so Ljubljančani v ta spomin vsak velikonočni pondelik po poldne potém v jami pri sv. Krištofi zbranim fantičem vanjo jabelka, pomoranče in sladkarije metali, de se je mladost za te reči tergala in veselje imela. To metanje pa poméni, kokó so Ljubljančani imenovano léto na Turka z grada streljali. Še dandanašni se obhaja ta za mladost veséli spomin. Marsikteri fantič se tega dnéva veséli. Celi rój jih pride v rečeno jamo iz mesta in kmetov. Včasí se tudi kaka revna deklica pridruži, de bi kako jabelko i. t. d. vjéla. To je vpitje, to je sméh, to je veselje, — sosebno kader se pri takim lovu eden verh družiga prekucne! —

(Dalje sledí.)

Pogovor učenika z učenci.

Učenik. Kolár! povej nam, kako pa se snég naredí?

Kolár. Če se neizrečeno drobni kančki puha, kateri se je od tál kviško vzdignil, zavolj zlo prehlajenigá zraka sprimejo, potém

zmerznejo in takó težki postanejo, de ne morejo več po zraku plavati, padajo doli in mi pravimo: snég gré ali sneží. —

Tkavc. Gospod učenik! kako se pa napravi babje pšeno?

U. Bolj mi dopadete iméni solíka ali solce, ktéri se v dosti slovenskih krajih slišite. — Kaj pa, ko bi ti sam enmalo pomislil, kakó de se solíka ali solca naredí? Kdor vé, kakó de se dež napravi in pa snég; tudi lahkó vgane, kako se solíka ali solca.

T. (Míslí — — míslí, potém odgovori): Bab — — (si hitro popravi): Solíka ali solca se naredí, če precej debéle kapljice dežjá v zraku bolj rahlo zmerznejo.

U. Zadel si jo. Solíka ali solca se tudi napravi, če se več prav majhnih zmerznenih kančkov v eno zernice sprime. Sprimejo se pa, ker je spodnji zrak, skozi ktériga zmerznene zernca padajo, móker ali s puham napolnjen.

Mizar. Kakó pa tóča postane?

U. Kdor vé, kakó se dež, sneg in solíka ali solca naredí; tudi lahko vé, kakó de toča postane.

M. (Malo pomislí in pravi): Toča se naredí, če kaplje dežja v zraku zmersnejo. Če se takih zmerznenih kapelj na potu (predin do tal pridejo) več skup sprime, je pa toča debeleji.

U. Prav. Debeleji postane tudi toča; ko je bila od konca, če se v spodnjim zraku na zmerz-

njene zerna toče še več vodénih kančkov primerzne.

T. Kakó se pa to zgodí, de takrat dež v zraku zmerzne?

U. Visoko v zraku je zmiram bolj merzló, ko pri tléh. To vsak lahko iz téga prevêi, ker se sneg in led snežnikov dostikrat celo léto ne stopí. Tudi so taki snežniki ali bi djal ledniki, to je strašná visoke goré, ki so z večnim snegam in ledam pokriti, to je, sneg in led na njih se nikolj ne stopí. Iz tega se zopet vidi, de je visoko v zraku zmiram bolj merzló, kot pri zemlji. — De pa dež v točo zmerzne, se zgodí, če je zrak poprej gorak, potlej ga pa na enkrat merzli veter prehladí. — Ali ste me vsi razuméli?

Céla šola. Ja.

U. Blížno pot naj tisti vstanejo, ktéri bi kaj bolj natanjko radi vedíli!

Smešnica.

Lukec iz šole domú pride in pravi: Danes so pa bili v šoli samí denarji tepeni. „Kakó to?“ vprašajo oče. On: Jože Vinar je dobil eno po plečih, Krajcar dve práv gorke po roki, Cekín pa tri še bolj gorke za ušesa. „De pa ti ne boš več pravil, kdo de je bil v šoli kaznovan“ — so djali oče — „imaš pa tukej en počen groš.“ S temi besedami so mu eno tudi gorko klofuto dali.

Rozalija Eger, založnica. J. Navratil, vrednik.